

blasphemiaram, neglectae curae rerum familiarium vel alius officii, ebrietatis, fraudis etc. Quare tum parochus, tum confessarius vigilare debet, ut ludos periculosos et scandalosos impediatur, atque etiam prorsus interdicat sub poena denegatae absolutionis iis, quibus aut occasio proxima graviter peccandi est, aut ratio scandali activi. Ratio scandali activi autem iis est, qui seducunt ad ludos, in quibus alter peccare consuevit; qui praebent locum iis, qui ludendo graviter peccant, ut caupones filiis familias, qui pecuniam furto sublatam exponunt; magis etiam qui instituunt ludos illos publicos, in quibus communiter magnus numerus ludentium res familiares in ruinam inducunt ac tandem sibi ipsi necem inferre conantur.

6. Quare non possum non damnare illas speluncas lusorias, speluncas dico, etiamsi magnificentissimae aedes sunt, in quibus diabolicum illud negotium agitur in ruinam et temporalem et aeternam multorum. Gravior difficultas est, si quaeritur, quanta sit obligatio reipublicae, ejusmodi instituta et prohibendi et penitus abolendi. Sane si tanta mala et scandala non sunt, etsi interdum oriantur, non nego, posse publicam auctoritatem propter gravissimas rationes aliquantum indulgentiorem esse, ita ut non tam facile ei reputetur peccato, quam institutorum dominis. Nimirum si propter populi corruptelam impossibile sit, omnem ejusmodi ludendi abusum abolere, videtur simile quid dicendum esse, ac communi sententia statuitur in tolerandis meretricibus, ut videlicet auctoritatis publicae sit *diminuere* malum, quod penitus auferre non possit.

Partitio II.

De successione haereditaria.

Confer de juris naturalis principiis circa hanc rem eosdem fere auctores, quos circa 'contractus' attuli.

1141 Absolutis praecipuis quaestionibus, quae circa contractus moveri possunt, restat, ut de altero modo transferendi bona atque jura breviter dicamus, de successione in locum defuncti.

Quae successio fit aut sine voluntate defuncti declarata, aut per eam; aliis verbis aut ab intestato, aut per testamentum. Nam sive defunctus mortis suae causa aliquid disposuerit de bonis suis, sive non, semper sunt, quibus aut ex lege naturae aut ex lege positiva eo ipso jus ad bona illa morte dimissa oriatur¹.

Caput I.

De notione et origine successionis.

I. Jure naturae ii, qui defunctum repraesentant, i. e. ejus filii vel descendentes in juribus et bonis illius succedere debent; idque ita, ut antecessor etiam positiva sua voluntate eos plane excludere generatim

¹ Marres n. 281 tamen contendit, ex jure Neerlandico fiscum tandem post judicis sententiam jus in bona sine haerede relicta acquirere: quare eum, qui antea illa occupaverit, non strictam justitiam, sed obedientiam legi debitam laedere.

nequeat, etsi non omnia bona iis relinquere teneatur. Quod etiam ita apud omnes invaluit, ut S. Scriptura nomen filii et haereditatis plane converterit. Cf. Gal. 4, 7: „Quodsi filius, et haeres.“

II. Ceterum quoniam ad alios cognatos bona morte dimissa ex naturali jure pertinere, non ita dici potest, necessarium quodammodo est, per leges positivas ambitum successionis accuratius definire: quae leges generatim etiam in conscientia servari debent.

III. Alter modus adeundi bona et jura defuncti est per ultimae illius voluntatis dispositiones, quorum praecipua testamentum est. Hoc ita definiendum solet: „Ultimae voluntatis dispositio de eo, quod quis post mortem fieri velit (cum directa haereditatis institutione).“

IV. Etsi vis et valor ultimae voluntatis jure merito ad jus naturale reducitur neque a sola lege positiva pendet: nihilominus legem positivam ex justa causa aliquid circa ejusmodi dispositiones earumque valorem etiam pro foro conscientiae constituere posse, prorsus fatendum est.

V. Dispositiones autem legis positivae vix non ubique generatim hae sunt, ut 1) circa certam bonorum residuorum partem certis personis jus contulerint, quod per testatoris voluntatem laedi nequeat; 2) ut quosdam a participatione bonorum defuncti excluderint; 3) ut totius testamentariae dispositionis valorem certis quibusdam formis atque conditionibus subjecerint, sine quibus non valeat aut non plene valeat testamentum.

VI. Quarum legum vis atque sensus pro foro conscientiae aliquando pleni juris est, aliquando solum post judicis sententiam pleni juris evadit.

Explicatio. Nota ad I. Sunt quidem, qui putaverint, jus suc-¹¹⁴²cedendi ex sola lege positiva repetendum esse, ac si, homine defuncto, ejus bona fierent bona nullius, quae a quolibet rite possent occupari et propria reddi, nisi positiva lex contrarium statuisset. Cf. Carrière *de justitia et jure* n. 502; qui ipse mediam viam sequitur.

Verum haec opinio recentiore aetate a pluribus excepta tum contra antiquorum doctrinam communiorem, tum contra rationis principia peccat. Successio enim quaedam, saltem filiorum vel descendantium, non minore jure postulatur a natura ipsa humana, quam bonorum divisio seu privata possessio. Quis enim labores, industriam impenderet, nisi sciret, se non sibi tantum, sed etiam suis posse prodesse ac providere: omnis igitur vis et energia in rebus externis procurandis langueret sine jure successionis.

Imo quae paterfamilias acquirit et possidet, ipsa natura duce, non tantopere ut homo plane privatus possidet, sed magis etiam tamquam caput familiae; pro familia enim ejusque conservatione bonorum stabilis possessio etiam magis necessaria est, quam pro singulari homine ejusque vita.

Adde, communiter familiae membra per labores suos in conservanda augenda bona impensos eo ipso quoddam sibi jus acquisivisse ut, defuncto capite, bona nihilominus in familia conserventur.

Ad II. 1. Naturalis familiae nexus ad collaterales consanguineos, qui sub eodem familiae capite non remanserunt, sed pro se, matrimonio inito, novae familiae fundandae initium fecerunt, aut eam jam procrearunt, non ita extenditur: quapropter sicut obligatio *gravis* eorum curam habendi raro existit, ita neque ab ipsa natura *postulatur*, ut, deficientibus propriis filiis, consanguinei existant successores.

2. Nihilominus, si consanguinei egestate premuntur, locupletioris cognati, qui prole careat, obligatio pro circumstantiis gravior aut levior est, iis prae ceteris providendi. Cf. S. Alph. n. 946 et Marres n. 343.

3. Imo, nisi quis bona sua velit finibus altioribus et piis consecrari, aequitati valde consentaneum est, ut ceteris paribus, cognati in locum defuncti succedant. Hinc etiam factum est, ut, nisi expressa voluntas antecessoris obstet, omnium fere regnorum leges id praeciperent, quod natura suadet, ut nimirum deficientibus filiis, proximi consanguinei in bona defuncti succederent: divisio tamen non eadem est apud omnes.

1143 Ad III. 1. Testamentum esse re ipsa legitimum modum bona transmittendi, non est dubium: id enim omnes gentes agnoscunt. Quod juri Romano omnino solemne erat, quum pro axiomate statuisset: „Nihil est tam conveniens naturali aequitati, quam voluntatem domini, volentis rem suam in alium transferre, ratam habere.“ Instit. de *rev. divis.* 2, 1, § (40) *Per traditionem*.

2. Dicitur, ultimae voluntatis dispositionem praecipuam esse testamentum: quia alia diversa est *donatio mortis causa*, quae non sola voluntate morituri efficitur, sed a donatario acceptatur, at perfecta non est, nisi morte donantis secuta.

3. Dicuntur *ultimae voluntatis* dispositiones, quae usque ad mortem sunt *revocabiles*, ac proin valent tantum, si testator (s. donator) non revocando ostendit, se usque ad ultimum vitae momentum in ea voluntate *permansisse*, seu se nihil, quod ulterius sit, declarasse.

Ad IV—VI. 1. Verum jam de successione ab intestato, quando originem quaeris, non omnis controversia sublata est; multo minus id obtinet, quando quaeris, unde facultas testandi originem ducat, aliis eam ex ipso jure naturali, ex lege positiva aliis repetentibus.

2. At equidem puto, dicendum esse, facultatem per ultimae voluntatis dispositionem statuendi, quinam post mortem domini in ejus bona succedant, modo servetur lex providendi propriae familiae, ex jure naturali esse repetendam. Aliis verbis, sicut homo naturaliter, i. e. per ipsum jus naturae concessam, non a sola humana lege acceptam habet facultatem contractus varios circa jura et bona sua cum aliis hominibus faciendi, ita etiam habet naturaliter facultatem aliquam — etsi non illimitatam — disponendi de rebus suis post mortem, cui cedant. Nam:

1) Si ex auctoritate res conficienda est: veteres scriptores id quasi uno ore aut fatentur aut pro indubitato sumunt.

Ita S. Antonin. p. 3 tit. 10 cap. 3 § 14, Molina *de just. et jure* disp. 81 n. 16, Lessius l. 2 c. 19 n. 12 etc. putantes, ipsis testamentis informibus plane etiam inesse *naturalem* obligationem. Soto *de jure* l. 4 q. 5 art. 3, Billuart diss. 2 art. 3 § 3, Sanchez *cons. moral.* l. 4 c. 1 dub. 14, Suarez *de leg.* l. 5 c. 32 n. 7 etc. docentes, leges civiles circa

testamenta (sive ‚certo‘, sive ‚fortasse‘) non ipso facto testamenta informia irritare, sed usque ad sententiam iudicis illis *relinquere suum naturalem valorem*; Vasquez *de testam.* cap. 3 dub. 1 n. 4, Bonac. *de contract.* disp. 3 q. 1 p. 3 cum innumeris aliis, qui tenent informia testamenta ipso facto etiam in conscientiae foro esse irrita, id tamen repetunt ex eo, quod lex positiva ea irrita *fecerit*, alias ea plane valida evasura esse, indubitanter sumentes (cf. etiam Lugo *de just.* disp. 22 sect. 9); imo Lugo disp. 23 n. 76 loquens de valore donationis, sitne sustinendus mortuo donatore ante acceptationem ex parte donatarii, idque ex ipsa intentione et voluntate donantis pendere docens, hujus rei probationem petit ex *naturali facultate testandi*: adeo certum etiam ipsi erat, hanc facultatem homini ab ipsa natura, non per solam legem positivam inesse.

2) Interna autem ratio, quae hanc naturalem facultatem probet atque 1144 evinceat, ita fere enuntiari potest: Fines illi, propter quos natura ipsa postulet „rerum divisionem et privatum dominium“, parum efficaciter attinguntur, nisi certo aliquo modo disponere possit, quid velit post mortem suam de suis rebus fieri. Verum ad fines ex naturali ordine necessarios, naturalis ordo ipse confert jus adhibendi efficacia media; seu naturalis ordo recti postulat, ut necessarii fines efficaciter attingantur; ergo postulat etiam, ut homo disponere possit, quid de rebus suis velit fieri post mortem.

Nimirum fines illi, qui postulant privatum dominium, sunt, ut servetur pax, atque jurgia perpetua praecidantur, ut securus reddatur usus rerum temporalium, ut sufficiens habeatur instigatio hominis ad exserendas vires suas atque prosperitatem promovendam. Haec autem omnia languerent, in summum periculum vocarentur, si homo timere deberet, ne post mortem suam quilibet ipsius bona relicta occupare posset, exclusis etiam iis, qui maxime sibi cari essent et quos nosset continuaturos ipsius opera atque speciales fines, propter quos bona externa collegerat.

3) Alia ratio, quae quodammodo complet priorem, est haec: Effectum 1145 illum, qui testamento obtinetur, debere obtineri posse, omnes, etiam ii, qui ex lege positiva testamenti condendi potestatem repetunt, facile fatentur: unde est, ut putent, auctoritatem publicam *debuisse* hanc possibilitatem aliquo modo inducere: ut vero re ipsa illa possibilitas adsit, atque per testamenti conditionem adsit, putant legem positivam propterea requiri, quod impossibile sit naturaliter transire jura ab uno in alterum, nisi uniantur utriusque voluntates; quod ante mortem testatoris non fieri, fieri non posse post ejus mortem. Ad quam difficultatem respondeo:

1) Si haec ratio vera sit, relinquitur pro transmittendis bonis modus ille, qui dicitur *donatio mortis causa*: hanc enim saltem includi in notione perfecti domini, in dubium nequit vocari. Verum ille modus saepe parum congruit, quum saepe minime conveniat, ante mortem donatoris ipsis donatoriis omnia plene esse cognita.

2) Difficultas illa, debere uniri voluntates utriusque, non est insolubilis. Aliquam unionem debere adesse, ut translatio jurium plena atque perfecta sit, fateor atque plane contendo; verum talis unio adest: videlicet voluntas acceptantis actu exercetur, voluntas testantis moraliter perseverat, quum neque retractata fuerit, neque retractari amplius possit. Neque ostendi potest, plus requiri. Voluntas transferentis jus generatim propterea requiritur, ut sese abdicet jure atque etiam, ut alteri praebeat facultatem

acceptandi, seu ut iuribus atque bonis suis imprimat eam determinationem, qua prae aliis a certis quibusdam occupari possint. Hanc determinationem bona etiam post mortem prioris domini retinent; acceptatione ejus, qui vocatur ad possessionem, postea efficax fit.

Quare jure merito posthaberi potest sententia eorum, qui ut Zallinger *Instit. jur. nat.* l. 1 § 120, Wiestner *in l. 3 decret.* tit. 26 n. 3 n. 8 et 9, Schmalzgrueber *ib.* n. 3—9 cum aliis ex sola lege positiva potestatem testandi ortum habere censent.

1146 3. Lex autem positiva sine dubio ex gravi ratione hanc facultatem naturaliter concessam restringere, certis limitibus circumscribere, certisque conditionibus subicere potest, atque ita quidem, ut aliter actus testandi invalidus fiat.

Posse id aliquando fieri, ex iis, quae supra de contractibus diximus, pari ratione colligitur¹: verum ut juste et valide fiat, requiritur justa et gravis ratio, neque ita difficilem reddere potest positiva lex hanc ultimae voluntatis declarationem, ut homini moraliter possibile non sit, justos suos fines assequi.

Legem positivam hinc intelligo primo legem civilem; at in dispositionibus, quae respiciunt pias causas, legem ecclesiasticam.

4. Palmaris quaestio igitur ea est, num leges positivae revera sic statuerint atque juste statuerint, ut, certis conditionibus non servatis, ultimae dispositio voluntatis ipso facto in foro etiam conscientiae nulla sit.

Et revera antiqui scriptores, utut dissenserint in affirmando sive negando valore testamentorum legibus non conformium, vix non omnes conati sunt, suam sententiam ex ipsa lege positiva confirmare: sunt enim ii, qui dicunt, etiam post sententiam iudicis naturalem obligationem manere, toti in eo, ut probent, legem positivam nihil aliud intendisse neque intendere, nisi ut civilis actio juridica ex tali testamento cuilibet denegetur; et similiter ii, qui aliter sentiunt.

Unde jam patet, quaestionem hanc, quid liceat haeredi testamenti informis, apte non posse decidi ex sola auctoritate veterum, siquidem leges veteres fere ubique novis cesserunt. Sed videndum est plane, quaenam sit sive certa sive probabilis *vigentium* legum sententia atque interpretatio.

1147 Porro hanc quaestionem prae aliis Marres l. c. n. 370 pro multis saltem regionibus nitide pertractat: cui non possum non assentiri.

¹ Imo ne iisdem quidem rationibus nec tam facile naturalis obligatio testamenti legibus positivis invalidi sustineri potest, sicut naturalis obligatio contractuum positiva lege inefficacium: contractus enim, qui mutuum obligationem imponit, valet ex mutua voluntate favoris legalis renuntiatione; testamentum autem valet ex unius voluntate, neque ille, cujus interest testamentum irritum esse, mutuo se consuevit obligare. — Attamen si haec obligatio aliquando accessit, v. g. promissio erga testatorem: sane haec potius firmiorem reddit testatoris dispositionem, et promittentem etiam generatim impedit, quominus per iudicem testamentarias dispositiones irritas declarandas curare possit. Nimirum ad obligationem contractus promissionis, ejusque saepe onerosae, accedit obligatio pietatis erga defunctum.

Dicit igitur, 1) dispositiones testamentarias, quibus laedatur legitima pars haeredum necessariorum, in quantum haec laedatur, in foro conscientiae invalidas esse: nisi forte peculiare circumstantiae exceptionem faciant.

2) Alias dispositiones, praecipue requisita solemnitate carentes, non ipso facto pro invalidis haberi, sed post iudicis declarationem; id ex clara lege Neerlandica patere, atque etiam pro lege Gallica et recentioribus Germaniae legibus hanc legis interpretationem jurisperitorum esse ostendit¹.

Addo: 3) Pro Anglia Croll *de just. et jure* II. n. 389 statuit, communem esse persuasionem, testamentum, quod prima fronte appareat informe, ne in conscientia quidem valere — siquidem facillimum sit, sic conditiones a lege Anglicana praescriptas impleri, neque leges illae ad quidquam aliud ordinentur nisi ut de testatoris voluntate sufficienti et certa norma constet; — quod occultiore defectu laboret, irritum fieri pro foro conscientiae post iudicis sententiam.

4. Sitne simile quid pro aliis regionibus dicendum et quibus limitibus, secundum diversarum regionum leges atque jurisperitorum interpretationes videri debet. Id unum moneo, ex ipsis nostrorum temporum conditionibus fortasse praesumptionem hanc adesse circa mentem legislatoris, eum, etsi

¹ Non abs re erit verba jurisperitorum referre.

Carrière *de contr.* n. 120: „Nullitatem pleni juris apud nos non vigere agnoscunt jurisperiti: hodie sicut olim explorati juris est, recurrendum esse ad auctoritatem iudicis.“

Larombière *Théorie et pratique des obligations* tom. II. art. 1304 n. 10 „Le plus souvent, la loi en prononçant la nullité de certains actes, se borne à les déclarer nuls. Quelquefois elle les déclare nuls de droit ou de plein droit. L'addition de ces mots ne veut pas dire qu'ils sont si parfaitement nuls qu'il ne soit pas nécessaire d'en faire prononcer la nullité par jugement. Toute déclaration de nullité ne donne lieu, en effet, qu'à une action en nullité, et l'addition de ces mots 'de droit ou de plein droit' n'a d'autre but que de signaler en termes plus énergiques la volonté du législateur. Ils ne sont qu'une superfluité de rédaction, par réminiscence des principes du droit romain, qui opposait les nullités de droit (jure, ipso jure) aux exceptions et restitutions prétoriennes, et de notre ancien droit français, qui opposait aux actions pour cause de rescissions les actions pour cause de nullité de droit ou de plein droit, prononcée par l'ordonnance ou par les coutumes. Ils prouvent seulement que le législateur moderne, en continuant l'usage d'expressions qui ne sont aujourd'hui qu'une rédundance sans valeur, n'a pas approprié son langage aux innovations qu'il a introduites dans les principes de notre nouveau droit.“

Zachariae *Handbuch des franz. Civilrechts* T. I. § 37: „Die Nichtigkeiten sind entweder kraft des Gesetzes (ipso jure) oder kraft einer richterlichen Entscheidung (ex sententia iudicis) Nichtigkeiten. Diese Entscheidung hat jedoch nicht den Sinn, als ob gewisse Rechtshandlungen nichtig wären, ohne dass es eines richterlichen Urtheiles bedürfte, welches die Nichtigkeit ausspreche. Vielmehr gehören, die Eintheilung in diesem Sinne genommen, alle Nichtigkeiten des Civilrechtes in die letztere Klasse etc.“

Et re quidem vera, si leges nullius actionis obligationem aut valorem agnoscunt, nisi de qua leges aliquid statuerint, et quae legum statutis conformis sit: plane absonum videtur, valorem resp. nullitatem aliter intelligi, nisi de valore aut nullitate civili, sc. quae pariat actionem juridicam: de reliquo saltem exspectanda est ipsa judicialis actio et iudicis sententia; quae si secuta sit, generatim etiam in foro conscientiae pro norma haberi debeat, quum alias confusionem potius, quam ordinem in sociali vita creatura sit.

dicat, ‚dispositio nulla sit‘, non intelligere per se nullitatem omnimodam, sed nullitatem civilem, et tandem post iudicis sententiam nullitatem plenam. Quare nullitatem plenam ante iudicis sententiam si quis contendat adesse, illius fuerit, hanc omnino certo demonstrare.

1148 5. Practica igitur conclusio circa testamentarias dispositiones *informes* haec est:

1) Ubicunque non probatur perfecta nullitas ejusmodi dispositionis, si modo constat certo de voluntate testatoris: haeres seu legatarius ex tali informi testamento bona sibi assumere potest; haeres ab intestato autem etiam sibi bona illa tradenda potest petere.

2) In causis piis sola lex canonica respici debet, nisi forte lex civilis plus faveat: quare si constat certo de testatoris voluntate, haec pia legata tum ab haerede testamentario, tum ab haerede, qui ex intestato res accipiat, solvi debent¹; qualis certitudo requiratur, v. n. 1162.

3) Haeres sive legatarius, qui ex testamento informi bona accepit, fraude uti nequit contra haeredem ab intestato, neque eum impedire, quominus iudicem adeat ad rescindendum testamentum, in causis profanis; imo generatim serio postulanti ante iudicis interventum cedere debet, neque occulta compensatione uti potest, nisi praeter testamentum informe alium titulum *justum* circa bona testatoris habeat.

4) Quod de testamento informi dictum est, fere etiam dicitur de translatione bonorum in homines civiliter incapaces: accuratiora sequenti capite suo loco notantur.

5) Haeres etiam legaliter agnitus aliquando dispositiones etiam non piarum causarum, licet informes, plane in conscientia implere debet, si v. g. testator sive antecessor fide haeredis nixus aliqua injunxit at majorem cautionem omisit; nimirum aut ex mera fidelitate, aut ex onerosa promissione tunc obligatur.

Caput II.

De haeredibus eorumque portione.

§ 1.

De notione haeredum bonorumque inter eos divisione.

1149 Haeres ex jure antiquo plane distinguitur a legatario: *haeres* est, qui repraesentando defunctum in ejus bona succedit sive ex toto, sive

¹ Dispositiones in favorem Ecclesiae aut piarum causarum factas etiam *indigere* sanctione legis civilis aut ex ea regi debere, ne umbram quidem veritatis habet: ac propterea S. Poenitentiaria constanter respondit, eas dispositiones etiam civiliter informes impleri *debere*. (Cf. Resp. 23. Junii 1844 „Bonifacium teneri in conscientia ad implendam voluntatem Eudorii [defuncti] certo cognitam.“ Gury casus II. n. 861.)

Nihilominus confessarii est videre, utrum haec monitio in singulari casu urgeri atque aperte declarari debeat, an silentio premi; sc. sine spe fructus non debet et poenitentem in malam fidem conjicere, et causis piis nihil prodesse.

secundum quotam partem bonorum (*haeres ex asse* — *haeres ex parte*; uterque tamen dicitur succedere *ex titulo universalî*); *legatarius est*, qui ex defuncti voluntate certa aliqua bona recepturus est tradenda per haeredem (dicitur succedere *ex titulo particulari*). — Jus Gallicum hanc distinctionem haeredis et legatarii omisit, retento nomine haeredis ex titulo *universalî* aut ex titulo *particulari*; atque pleraque jura recentiora, quando aliquos faciunt haeredes necessarios, qui quoad certam bonorum partem omitti a defuncto nequeant, institutionem *ut haeredum* non ita urgent, sed permittunt etiam, ut praescriptae portionis transmissio fiat tamquam legatariis. Quare haec iudicis haeredum et legatariorum distinctio etiam in sequentibus plerumque non attenditur.

I. Haeredes distinguuntur praecipue *ab intestato* et *testamentarii*. Ab intestato haeredes ii sunt, qui, ultima voluntate defuncti valida non existente, per ipsas leges in bonorum defuncti successionem vocantur, ut proximi consanguinei: accuratior eorum determinatio diversa fit a diversis legibus. Dicuntur etiam haeredes *legitimi*, i. e. per legem positivam constituti.

II. Haeredes testamentarii, qui testamento pro haeredibus assignantur, alii sunt *necessarii*, alii *arbitrarii*.

Necessarii, seu qui omitti in testamento nequeunt, plerumque sunt soli consanguinei in linea recta, i. e. descendentes, aut in eorum defectu ascendentes: arbitrarii, seu qui ex libera testatoris voluntate vocari possunt, sunt, haeredibus necessariis deficientibus aut praescripta sua portione donatis, tum reliqui consanguinei, tum extranei quilibet, nisi qui speciali lege positiva excludantur.

III. Excluduntur autem a successione, ita ut haeredes vel legatarii aut nullatenus aut non ultra certam bonorum portionem esse possint, alii titulo *incapacitatis*, alii titulo *indignitatis*.

Uberior diversorum jurium explicatio. In hoc uno omnia¹¹⁵⁰ jura in suis dispositionibus conveniunt, ut si superstites sunt *descendentes*, hi soli, quibuslibet aliis exclusis, defuncto succedant: nisi forte etiam cum descendentes simul uxorem vocent in successionem aliqujus bonorum partis; alioqui *huic* aliter providebitur.

Quoad divisionem bonorum distingui debet successio in *capita*, successio in *stirpes*, successio in *lineas*: in capita, si singuli, qui vocantur ad successionem, aequales partes recipiunt; in stirpes, si, qui succedunt, non ratione suae personae, sed ratione stirpis, ex qua orti sunt, bonorum partem recipiunt (ut, si cum 2 filiis defuncti 3 nepotes, sc. liberi tertii filii, qui jam antea mortuus est, haeredes fiunt, hi tres nepotes solum suum patrem repraesentant atque ratione illius succedunt; quare tres simul sumpti non amplius recipiunt, quam uterque filius defuncti). In lineas succedunt per se remotiores *ascendentes*, si vocantur ad haereditatem, eo quod haereditas dividatur primo inter lineam paternam et maternam: quare etiam consanguinei collaterales per lineas succedere dicuntur, si prima bonorum divisio fit secundum lineam pa-